

Autisme og Asperger

Inge Jørgensen 17.10.07

F84 Gjennomgripende utviklingsforstyrrelser □_h

<http://www.odont.uio.no/allmennodontologi-voksen/ICD10SOK/icd10.htm>

- Gruppe lidelser kjennetegnet ved kvalitative avvik i sosialt samspill og kommunikasjons-mønster, og ved et begrenset, stereotypt og repetitivt repertoar av interesser og aktiviteter. Disse kvalitative avvikene er gjennomgripende trekk i individets fungering ved alle typer situasjoner.
- Bruk hvis mulig tilleggskode for å angi eventuell sameksisterende medisinsk tilstand eller psykisk utviklingshemning.

F84.0 Barneautisme

- Gjennomgripende utviklingsforstyrrelse som defineres ved: a) **avvikende eller forstyrret utvikling som er manifest før tre års alder, og b) karakteristisk unormal fungering som ytrer seg ved forstyrrelser i sosialt samspill og kommunikasjon samt begrenset, stereotyp, repetitiv atferd.** I tillegg til disse spesifikke diagnostiske trekkene er det vanlig med en rekke andre ikke-spesifikke problemer, som fobier, søvn- og spiseforstyrrelser, raserianfall og selvdestruktiv atferd.
- *Inkl:*autistisk forstyrrelse i barndommen
- infantil autisme , infantil psykose, Kanners syndrom
- *Ekskl:*autistisk psykopati (F84.5)

F84.1 Atypisk autisme

Gjennomgripende utviklingsforstyrrelse som atskiller seg fra barneautisme ved senere debut eller ved at den ikke oppfyller alle de tre settene av diagnostiske kriterier på infantil autisme. Denne koden skal brukes når avvikende eller forstyrret utvikling er til stede først etter tre års alder, og der det mangler tilstrekkelige avvik på ett eller to av de tre områdene som er karakteristisk for barneautisme (forstyrrelse i sosialt samspill, kommunikasjon og begrenset, stereotyp og repetitiv atferd)

F84.1 Atypisk autisme fortsatt

- til tross for karakteristiske forstyrrelser på de resterende av disse områdene. Atypisk autisme forekommer oftest hos dypt psykisk utviklingshemmede eller hos personer med alvorlig impressiv språkforstyrrelse.
- *Inkl:* atypisk barnpsykose, atypisk infantil autisme psykisk utviklingshemning med autistiske trekk
- Bruk tilleggskode (F70-F79) for å angi psykisk utviklingshemning.

F84.5 Aspergers syndrom

- Tilstand med usikker nosologisk validitet, kjennetegnet ved kvalitative forstyrrelser av gjensidig sosialt samspill som ved barneautisme, sammen med et begrenset, stereotyp, repetitivt repertoar av interesser og aktiviteter. **Syndromet atskiller seg fra autisme ved at det ikke foreligger generell forsinkelse, hemning av språket eller kognitiv utvikling.** Tilstanden er ofte forbundet med uttalt klossethet. Det er tydelig tendens til at tilstanden vedvarer gjennom ungdomsalderen og inn i voksenalderen. Psykotiske episoder kan opptre tidlig i voksenalderen.
- *Inkl:*autistisk psykopati
- schizoid forstyrrelse i barndommen

Forekomst

- Barneautisme - $\frac{1}{2}$ til 1 promille
(Gir 6-12 barn i Skien med ca. 12.000 barn og unge 0-18 år)
- Asperger syndrom - ca.1%
(Gir 60-120 barn og unge i Skien)

Autisme og andre diagnoser ex.

- 33% av de med barneautisme har også epilepsi
- 66% av de med barneautisme har også psykisk utviklingshemming
- opp til 45% av de med **Tuberøs Sklerose** har også en form for autisme (10% av de med autisme)
- en **gruppe** med **Fragilt X** har også en form for autisme (5-10% av de med autisme)

Årsaker

- Ingen har lykket med å finne en nærmere forklaring på funksjonssvikten ved autisme
- Tvillingsstudier tyder på en hjerneorganisk svikt, ev. et eller flere kromosomavvik, gensvikt eller misdannelser

Kommunikasjon <http://autismeforeningen.no/comweb.asp?ID=4&segment=1&session=>

- Nesten halvparten mangler talespråk, og hos dem som snakker er språkkompetansen svært varierende.
- Noen bruker hverken tegn eller tale og har nesten ingen språkforståelse.
- Noen kan snakke endel og forstå mye, mens andre igjen har et nærmest normalt språk, men likevel særlige problemer i forhold til gjensidig kommunikasjon.
- En del kan gjenta mekanisk det andre sier uten at det virker meningsfylt i sammenhengen (ekkotale).
- Talen virker ofte monoton p.g.a. dårlig talerytme og lite betoning.
- De fleste har lite mimikk, eller det er manglende samsvar mellom det de sier og mimikken.

Sosiale ferdigheter

<http://autismeforeningen.no/comweb.asp?ID=4&segment=1&session=>

- Barn med autisme virker ofte uinteresserte, synes ikke å reagere når de blir lekt med eller stelt, er vanskelige å roe når de gråter, og virker ofte fornøyd med å være alene.
- Mange liker kroppskontakt, mens andre skriker og blir stive og redde når de blir tatt opp.
- Noen synes ikke å reagere på stemmer og blir ofte mistenkt for å være døve. Andre er veldig vare både for syns- og hørselsinntrykk.
- De henvender seg sjelden til andre mennesker og gir ofte dårlig blikkontakt. Noen lar blikket gli over ansiktet til dem de er sammen med, andre stirer gjerne granskende inn i ansiktet fra kloss hold.
- Barna lærer sjelden ved å ta etter andre og har store vansker med aktiviteter som krever fantasi.
- Samhandling med andre mennesker og innlevelse i andres tanker og følelser er sterkt begrenset

Atferd

<http://autismeforeningen.no/comweb.asp?ID=4&segment=1&session=>

- De fleste har et sterkt begrenset atferdsreportoar preget av gjentakelse og "ritualer". Noen rigger med kroppen, andre ser/stirre på hendene sine.
- Mange har vansker med å bruke leker på en funksjonell måte. De kan stille dem opp i lange rekker, samme rekkefølge hver gang. Å snurre hjulene på lekebilene kan synes mer interessant enn å kjøre den.
- De viser ofte uvanlig interesse for ting som kan dunkes, svinges, snurres og luktes på, og ting som lyser eller blinker.
- Enkelte liker spesielle lyder, mens andre unngår sterke lyder ved å holde seg for ørene.
- Noen er veldig urolige og har et veldig aktivitetsnivå, andre er passive eller fjerne.

Asperger syndrom - Autismeforeningen

<http://autismeforeningen.no/comweb.asp?ID=5&segment=1&session=>

Begrenset evne til sosial omgang, særlig med jenvnaldrende.

- Vansker med å oppfatte sosiale spilleregler, normer og andre forventninger.
- Spesielle og begrensede interesser.
- Uvilje mot endring i omgivelser og rutiner.
- Kommunikasjonsproblemer og forståelsesvansker som for eksempel vansker med å lese og forstå mimikk og kroppsspråk.
- Ujevn evneprofil som gjør det vanskelig for omgivelsene å avgjøre hva personen klarer.

Forståelsesmodeller

- Autisme er en atferdsdiagnose.
- Tvillingsstudier har vist genetiske komponenter/arv spiller en viktig rolle (Duvold og Sponheim 2002 s.267)
- Kognitiv svikt
 - i evne til å oppfatte og fortolke mentalistiske forhold.
"A theory of Mind."
 - mht. eksekutive funksjoner
 - i evne til å integrere informasjon
 - i evne til å fortolke følelsesuttrykk hos andre

Theory of Mind

- Premack og Weederuff i Kaland s. 46 definerer "theory of mind"-begrepet på følgende måte:
- *"Når vi sier at en person har en "theory of mind", mener vi at personen tilskriver seg selv og andre mentale tilstander. Slike slutninger må oppfattes som en teori, for det første fordi en ikke kan observere hva andre tenker, og for det andre fordi slutninger om hva andre tenker brukes til å forutsi hvordan de vil handle".*
- Barn, ungdom og voksne med autisme har et såkalt "theory of mind"-avvik. De mangler evnen til å sette seg inn i andres situasjon (ta en annen persons perspektiv), mangler evnen til å bruke blikket til sosialt samspill, til å ta del i tidlig sosial lek og de har en avvikende utvikling av hengivenhet i forhold til foreldrene.

Forståelsesmodell

Asperger syndrom

Martinsen, Nærland, Steindal, Tetchner

Tre dimensjoner

2. Språk og kommunikasjon
3. Forhold til andre mennesker
4. Reaksjoner på omgivelser

Fem uttrykk for forståelsesproblemene

1. Bokstavelig forståelse av det folk sier
2. Filtreringsproblemer - oppfatter andre ting enn andre
3. Skjevt fokus - opptatt av noe annet enn andre
4. Vansker med å forholde seg til flere ting samtidig
5. Vansker med å forholde seg til uuttalte forhold

Konsekvenser av forståelsesproblemene

1. Bokstavelig forståelse av det folk sier
2. Filtreringsproblemer - oppfatter andre ting enn andre
3. Skjevt fokus - opptatt av noe annet enn andre
4. Vansker med å forholde seg til flere ting samtidig
5. Vansker med å forholde seg til uuttalte forhold

Belastninger ved forståelsesvansker

- Forstår ikke hva andre vil eller mener
- Vet ikke hva de skal velge eller gjøre
- Misforstår sosiale situasjoner og deltakere
- Er bevisst konsentrert i lange perioder av dagen
- Er årvåken mesteparten av dagen
- Kjenner ofte ikke egne og andres beveggrunner

Reaksjoner ved belastninger

- Lei seg, fortvile, sint, stresset
- Vegrer seg, initiativløshet, mismot, depresjon
- Angst, høy kroppslig beredskap
- Ukonsentrert, trøtt og sliten

Tiltak

- Forsøk på å forandre sentalnerve-systemet gjennom medisinerer eller diett-intervensjon for å sette nervesystemet i stand til å nyttig-gjøre seg det naturlige miljøet
- Konstruering av spesialmiljøer som fremmer læring hos barnet

Tiltak - sentralnervesystemet

- Sekretintilførsel (bukspyttkjertelens funksjon)
- DMG, Dimethylglycine (immunforsvaret)
- Antipsykotisk medisinerings
- Diett

Diett

Det er gjort flere undersøkelser som viser at mange autister mangler et enzym som gjør at de ikke klarer å bryte ned proteiner fra mel og melk. Da hoper små fragmenter av proteiner seg opp i kroppen. Fordi mange av disse fragmentene har en morfinliknende effekt, går barna på en slags evig rus, og det blir blant annet vanskeligere for dem å konsentrere seg. Dermed blir det vanskelig å lære, og det blir vanskelig å kommunisere med andre. Med en diett uten melk og mel blir mange autistiske barn bedre

Tiltak - spesialmiljøer

- **TEACCH** - Treatment and Education of Autistic and related Communication Handicapped Children. Se her også: <http://fuv.hivolda.no/prosjekt/fuvhole/teacch.htm>
- Son-Rise programmet <http://www.son-rise.org>
- Tidligintervensjonsprogrammet (**STIO** - **TIPO-Norge**)
- Psykoterapi

Tiltaksområder

- Kommunikasjonstrening
Tale, tegn-til-tale, bilder,
VMK-visuell manipulativ kommunikasjon, PECS-picture
exchange communication system, Se her: [http://
ressurssenteret.hive.no/Buskerud/Drammen/Frydenhaug/pecs.htm](http://ressurssenteret.hive.no/Buskerud/Drammen/Frydenhaug/pecs.htm)
- Sosial trening (innbefatter arbeidstrening)
- Fysisk/motorisk aktivitet

Tiltak - forståelse og kommunikasjon

Høgskolen i Telemark

- Sosiale historier og tegneseriesamtaler (Ex. er laget av Lill Iren Sivertsen)

FREDAG 5. AUGUST [REDACTED] ER SAMMEN MED [REDACTED]

  [REDACTED] STÅR OPP OG KLIR PÅ SEG

 [REDACTED] SPISER FROKOST OG TAR MEDISINER

  KLOKKA TI KOMMER INGE JØRGENSEN PÅ BESØK TIL [REDACTED]

NÅR INGE HAR REIST KAN [REDACTED]:

 KJØPE TIL MC DONALDS OG SPISE IS

 SPILLE YATZY

 POSTLE TIL EINAREN

 SPILLE SCRABBLE

SNAPPE MED INGE JØRGENSEN

  INGE KOMMER PÅ BESØK TIL [REDACTED] PÅ EINAREN

 INGE HAR MED SEG EN KOFFERT

  I KOFFERTEN ER DET HASSE LEKER

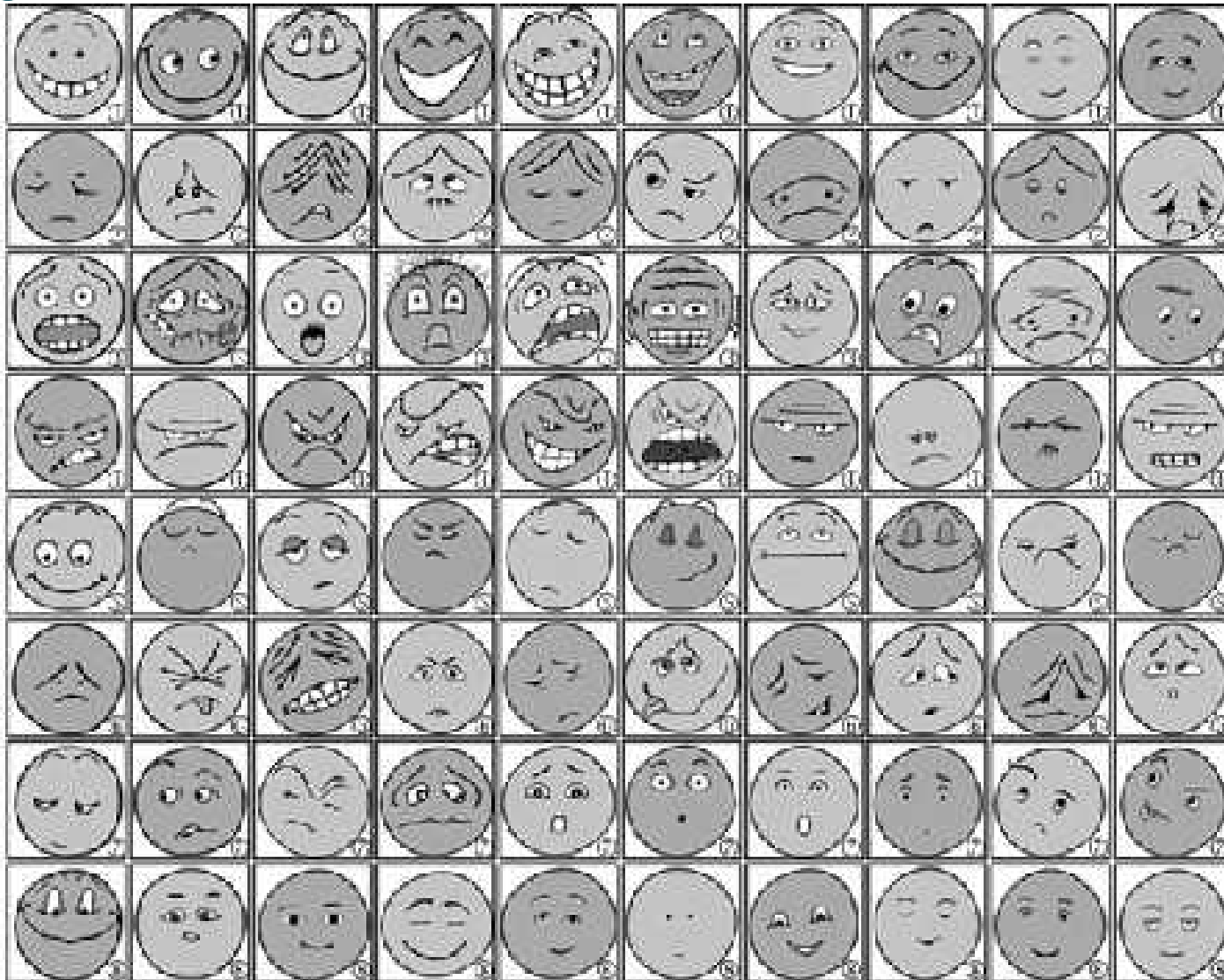
  INGE OG [REDACTED] KAN SNAPPE SAMMEN OM LEKENE

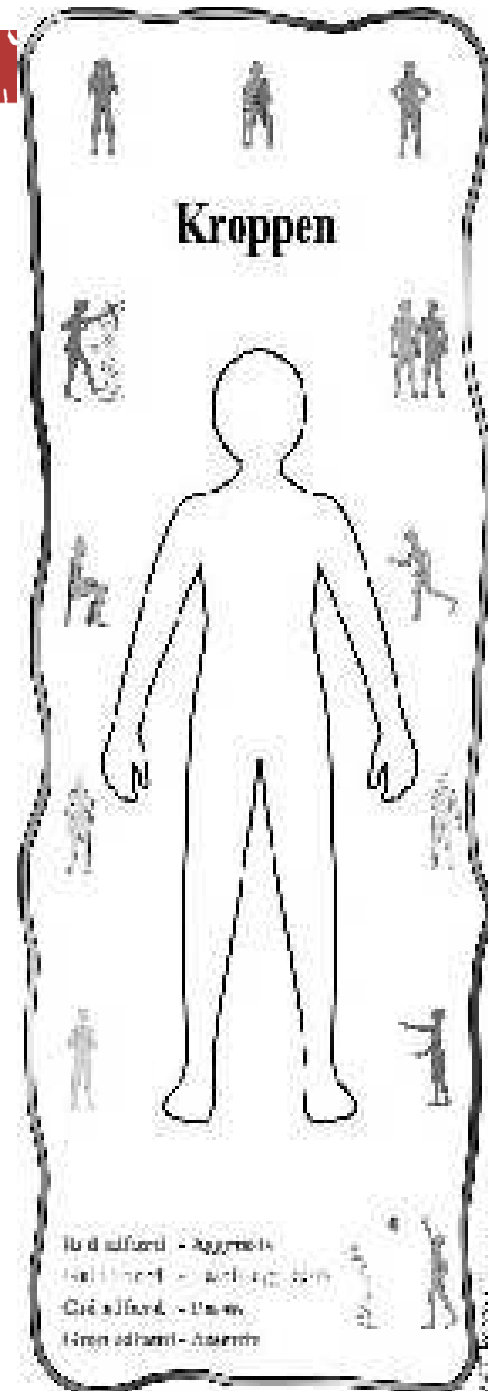
  NÅR INGE OG [REDACTED] ER FERDIG Å SNAPPE SAMMEN REISER INGE

Tiltak - følelser - KAT-kassen

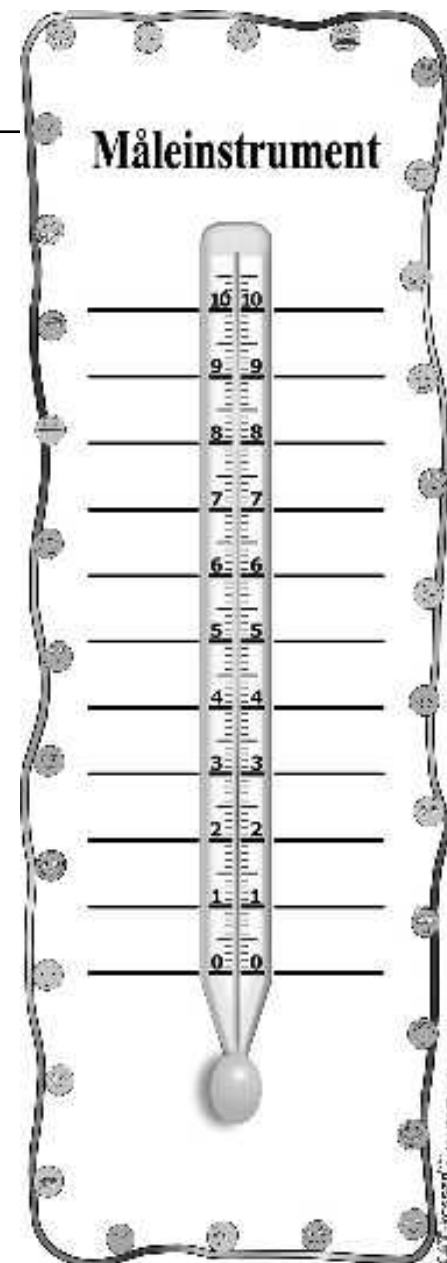
Høgskolen i Telemark

ark

Tiltak - følelser - KAT-kassen

Pedagogiske utfordringer

Martinsen, Nærland, Steindal, Tetchner

- Forståelse av forståelsesproblemene
- Tålmodighet
- Samarbeid

Kjennetegn ved et godt skoletilbud - Didaktikk

Martinsen, Nærland, Steindal, Tetchner

Ideelt:

- Klare opplæringsmål for hver time
- Kriterier for oppnådd målsetting
- Lærestoffer er valgt ut fra elevens kognitive særtrekk og forutsetninger
- Metoder og eksempler er valgt ut fra elevens kognitive særtrekk og forutsetninger

Kjennetegn ved et godt skoletilbud - Struktur og samarbeid

Martinsen, Nærland, Steindal, Tetchner

Ideelt:

- Strukturert skoledag, forutsigbar
- Tilrettelagt sosialt miljø
- Samarbeid med familien om et helhetlig tilbud
- Samsvar mellom mål i IP og innhold i undervisningen

Litteratur

- Duvold og Sponheim: Autisme og andre gjennomgripende utviklingsforstyrrelser. I Gjærum og Ellertsen - Hjerne og atferd Gyldendal 2002
- Martinsen, Nærland, Steindal og Tetchner: Barn og ungdommer med Asperger syndrom - prisipper for undervisning og tilrettelegging av skoletilbudet. Gyldendal 2006
- Elsvor, Kasper: En helt annen verden
- Williams, Donna: Ingen ingensteds, Som farge for en blind og Fra ingen til en
- Nazeer, Kamran: Inn med idiotene, eller hvordan vi lærte å forstå verden - Pax 2007
- Haddon, Mark: Den merkelige hendelsen med hunden den natten. Pax 2003
- Freihow, Halfdan: Kjære Gabriel. Cappelen 2006

Internettsider om autisme

- <http://www.autismeforeningen.no/>
- <http://www.autisme.no>
- <http://www.autismenett.no>
- <http://www.isp.uio.no/autisme/>
- TIPO-Norge Tidligintervensjonsprogrammet i Norge <http://www.tipo.no/default.asp>
- STIO- senter for tidligintervensjon i Oslo <http://www.stio.org/>
<http://www.lovaas.com/>
- <http://www.teacch.com/> Treatment and Education of Autistic and related Communication Handicapped Children.
- <http://www.son-rise.org/> Son Rise programmet

Flere linker

- Autisme - Vurdering av hva som er best praksis av en foreldreforening i California: www.feat.org/docs/cabestpr.pdf
- Kat-KASSEN http://www.autisme.dk/artikler/kat_kassen.htm
- Sosiale historier: http://www.atferd.no/seminar/transp/Lamache_sociale_historier.pdf
- Torill Fjærans hjemmeside: <http://www.spiss.homestead.com/>